

Max Weber

Mektuplar

Hayat, Siyaset ve Bilim

Dizi Editörü: Lütfi Sunar

Çeviri:

Lütfi Sunar

Ahmed Faruk Ergün

MAX WEBER

(21 Nisan 1864, Erfurt, Prusya – 14 Haziran 1920, M¼nih, Almanya)

Alman sosyolog ve politik ekonomist yazar. Zengin bir liberal politikacının ve Calvinist bir annenin oğlu olan Weber, alışkan bir bilgindi. Calvinist (veya P¼riten) ahlak, zorlayıcı emek, b¼rokrasi ve kapitalizm etkisindeki ekonomik başarı arasındaki ilişkileri inceleyen en ¼nl¼ ve tartişmalı eseri *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Rubu* (1904-05), kendi deneyimlerinden yola çıkarak kaleme aldığı yazılardan oluşur. Weber ayrıca, modern d¼nyaya ve onun altında yatan rasyonalizasyon s¼recine karşıt olarak g¼rd¼đ¼ karizma ve mistisizm gibi sosyal fenomenler ¼zerine de yazılar yazdı. abaları, Almanya'da sosyolojinin akademik bir disiplin olarak kurulmasını sağladı. Objektiflik ihtiyacındaki ısrarı ve insan eylemini motivasyon açısından analiz etmesiyle sosyoloji teorisini derinden etkiledi. ođunluđu ¼l¼m¼nden sonra yayımlanan hacimli yazıları arasında *Ekonomi ve Toplum ve Genel Ekonomi Tarihi* yer alır.

Rita Aldenhoff-Hübinger, Frankfurt'taki (Oder) Viadrina Europa Üniversitesi Modern ve Çağdas Tarih Bölümünde doçent.

Edith Hanke, Max Weber Külliyyatı'nın genel redaktörü.

Gangolf Hübinger, Modern Çağın Karşılaştırmalı Kültür Tarihi fahri profesörü ve Frankfurt'taki (Oder) Viadrina Europa Üniversitesi Center B/Orders in Motion'da kıdemli araştırmacı.

Lütfi Sunar, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde profesör, Max Weber Külliyyatı editörü.

Ahmed Faruk Ergün, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde araştırma görevlisi.

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRÜN ÖNSÖZÜ	7
ÖNSÖZ.....	13
MESLEĞİ: BİLİM ADAMI	15
HAYAT	37
SİYASET	143
BİLİM.....	235
DİZİNLER	325
Mektupların Baskısı Hakkında	327
Mektupların Kaynakları	329
Fotoğrafların Kaynakları	333

EDİTÖRÜN ÖNSÖZÜ

Lütfi Sunar

Max Weber yalnızca sosyolojinin kurucularından birisi değil aslında sosyolojiye müstakil bir bilim karakteri kazandıran isimdir. Weber, sosyolojinin klasik döneminin müktebat ve birikimi ile çağdaş dönemin meselelerini birbirine bağlayarak çağdaş sosyolojinin kurucusu olmuştur. Weber çağdaş sosyoloji için sadece bir kavram zemini değil aynı zamanda sosyolojinin pek çok alt alanının gelişimini de sağlayan isimdir. Sosyolojinin kavram ve kuramlarını birleştirerek Weber hiç şüphesiz büyük bir klasik ve kurucu isim haline gelmiştir.

Weber'in sosyolojik ve yazınsal mirası çetrefilli ve dolambaçlıdır. Weber'in soğuk savaş ikliminde iki kutuplu dünyanın liberal kutbunun fikri temsilcisine dönüştürülmüş olması onun eserlerinin yayımlanma ve teorilerinin kullanılma biçimini önemli ölçüde etkilemiştir. Sonuçta Weber Amerikan sosyolojisinden ve İngilizce çeviriler üzerinden dünyaya yayılmıştır. Bu çevirilerin kavramsal tercihlerinin

yanı sıra metin seçimleri, kısaltmalar ve birleştirmeler açısından da sorunlu olduğu ciddi bir biçimde tartışılmıştır. Dolayısıyla dünyaya yayılan Weber külliyatının önemli ölçüde sorunlu ve bazı boyutlarıyla çarpıtılmış olduğu da söylenebilir. Ancak benzer bir durum daha yakın zamana kadar metinlerin Almandaki neşri için de geçerlidir. Weber'e ait eserlerin Türkçeye çevrilmesi de benzer şekilde sorunlu bir yapıya sahiptir. Metinler genellikle İngilizceden çevrilmiş ve kavramsal çerçeve de genellikle çok özensiz oluşturulmuştur.

Sosyolojinin diğer kurucu isimleriyle kıyaslandığında Weber'in eserlerinin Türkçeye yeterince kazandırılmadığı görülebilir. Marx'ın eserleri görece erken bir şekilde çevrilmiştir. Benzer bir şey Durkheim için daha fazla geçerlidir. Hatta sosyal bilimlerin gelişiminde Weber kadar merkezi rolü olmayan pek çok ismin eserleri çevrilmiştir. Bu anlamda Weber'in Türkçede yeterince ele alınmadığını söylemek mümkündür. Bunda etkili olan önemli sebeplerden birisi olarak Weber'in Türk sosyal bilimler dünyasında yeterince tanınmamış olması gösterilebilir. Son yıllarda artan sayıdaki çeviriler de genellikle sorunlu İngilizce metinlerin yeniden üretiminden öteye geçmemektedir. Halbuki Weber gibi merkezi bir ismin Türk okuyucusu için kolayca erişilebilir hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu ihtiyaçtan hareketle Max Weber'in eserlerini orijinal metinlerinden ve tahkikli nüshalarından çevirme kararı verdik. Son yıllarda Mohr Siebeck yayınevi tarafından yayımlanan *Max Weber-Gesamtausgabe (MWG)* (Max Weber Toplu Eserler) dizisinde Weber'in eserleri 56 cilt olarak toplu bir şekilde yayımlandı. Bu toplu basımda Weber'in *Ekonomi ve Toplum, Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu*

gibi bilinen eserleri yer almakla birlikte, notlar, yayımlanmamış el yazmaları, araştırma raporları, başka eserlerde mevcut olmayan makale ve yazıları da yer almaktadır. Bu toplu basımın editörleri çok titiz bir biçimde çalışarak metinlerin sıralamasını, kaynaklarını, mesajlarını, bağlantılarını ve mantığını açığa çıkararak tahkikli bir neşir gerçekleştirmişlerdir. Weber'in eserlerinin dünyadaki yayımının dağınıklığı dikkate alındığında bu edisyonun çerçevesi çok daha kıymet kazanmaktadır.

Ancak Weber'in metinlerini okumak anlamak bile çok zorken çevirmek çok daha titiz ve meşakkatli bir işe dönüşmektedir. Bu anlamda Albaraka Yayınlarının böylesi zor ve yoğun bir işi üstlenerek sabırla metinlerin tamamlanmasını takip etmeyi kabul etmesi Türkiye'deki sosyal bilim yayıncılığı için önemli bir merhaleyi temsil etmektedir. Gerçekten de Weber'in çevrilmesi aynı zamanda sosyal bilim düşüncesinin ve kavramsal dilinin zenginleşmesi açısından sembolik bir değere sahiptir.

Weber'in metinleri çevrilirken bir dizi prensibin oluşturulup tercihin yapılması gerekti. Bu anlamda bu çeviri projesinde uyguladığımız prensipleri şu şekilde özetleyebiliriz.

1. Öncelikle metnin Türkçede anlaşılabilir ve okunabilir olmasına özen gösterdik. Bunun için bazen Weber'in Almancasındaki uzun ve çetrefilli cümleleri bölmek ve anlam kaybı oluşturmadan akışkan hale getirmek gerekti.
2. Weber'in kullandığı dil ve kavramsallaştırma sürekli nüanslara odaklanan ve kavramsal farklar yaratmaya yönelik bir dildir. Bu sebeple Weber'in her bir kavramını yeni bir kavramla karşılamak

bazen Türkçenin sınırlarını zorlamaktadır. Bu anlamda kavram tercihlerinde yaşayan ve kullanılan dile sadık kalma gayretinde olduk. Yeni kavramlar üretmekten uzak durmakla birlikte neolojizm ve arkaizme kaymaktan olabildiğince uzak durduk.

3. Biz her ne kadar metni akıcı ve okunaklı hale getirmeye çalışsak da okuyucu metni okurken zorlanacaktır. Zira Weber genellikle uzun, çetrefilli ve anlaşılmaz bir şekilde yazmayı daha uygun gören eski kuşak Alman ilim geleneğinin bir temsilcisidir. Bunu kendisi de itiraf eder ve bununla gurur duyar. Bu anlamda okuyucunun metindeki kıvrımlardan olabildiğince zevk almaya çalışması gerekmektedir. Bu kıvrımlar her ne kadar çevirmenlerin ve editörlerin hayatını zorlaştırırsa da Weber'i Weber yapan analizleri ve kavramsallaştırmaları başka türlü oluşturmak imkansız olacaktır.
4. Türkçe çevirilerde sıklıkla editör ve çevirmenlerin metinde anlaşılmayacağını düşündükleri kavram ve meselelerle ilgili açıklama dipnotları koymaları söz konusudur. Biz bu çeviri projesinde zaruri olmadığı sürece açıklama dipnotu koymamaya çalıştık. Zira bu dipnotlar genellikle metnin akışını bozmakta ve okuyucuyu sürekli açıklamalarla meşgul etmektedir. Metinlerin zaten bir tahkikli neşir olduğu ve Almanca aslında bol açıklama dipnotu olduğu düşünülse bir dipnot enflasyonuna mahal vermemek için biz Türkçe çeviride olabildiğince bütün işi metin içinde bitirmeye çabaladık.

Max Weber külliyatından öncelikle seçme mektupları yayımlamaya karar verdik. Zira Weber tipik bir 19. yüzyıl entelektüeli olarak iyi bir mektup yazarıdır ve bu mektuplar Weber'in dünyasına girmek ve düşüncelerinin yapısını, oluşumunu ve işleyişini kavramak bakımından da çok önemli bir başlangıç imkanı sunmaktadır. Bu mektuplarda Weber'in kaya gibi sert bilimsel kimliğinin altındaki çocuksu, coşkulu, kavgacı, ısrarcı, çapkın ve şüpheli taraflarını görmek mümkün. Weber'in çevresini, ilişkilerini, özlemlerini ve hayal kırıklıklarını bu mektuplarda takip edebiliyoruz. Ancak aynen bilimsel eserlerinde olduğu gibi -hatta zaman zaman daha da zorlayıcı bir şekilde- Weber'in mektuplarındaki dili de şifreli, kinayeli, ironik ve coşkundur. Yarım bırakılan cümleler, bolca açılan parantezler, ifadeyi bezemek için kullanılan çift ve tek tırnaklar, kesme işaretleri ve paragraf içi geçişleri ifade eden kısa ve uzun çizgiler ciddi bir biçimde mektupların dilini ve anlatımını anlamayı zorlaştırmaktadır. Weber'in özel adlandırmaları, taktığı lakaplar (mesela karısına buruncuk demesi), yerler ve olaylar ile ilgili acayip benzetmeleri çeviri işini biraz bilmeceli hale getirmektedir. Ancak itiraf etmek gerekirse bu özelliklerin tümü aynı zamanda metnin eğlenceli tarafları olduğu da söylenebilir. Biz de çevirileri yaparken metnin bu yapısına olabildiğince sadık kalmaya özen gösterdik. O sebeple okuyucu yarım kalmış bir cümle, çelişkili bir ifade, anlamsız bir ibare görürse bunun Weber'in kendi metninde yer alan çerçeve olduğunu düşünmelidir.

Albaraka Yayınları Weber Külliyatında ilk olarak 2023 yılı ortasına kadar 9 cilt yayımlanacaktır. Öncelik-

le 2 cilt Seçme Mektupları müteakiben *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* ve akabinde de altı cilt olarak *Ekonomi ve Toplum* neşredilecektir. Bu zorlu projede görev alan çevirmenlere çok teşekkür ederim. Ancak en büyük teşekkürü yaklaşık iki yıldır devam eden yoğun süreçte sürekli sabırla destek veren Ahmet Faruk Çağlar hakkediyor.

Bu eserlerin Türkiye'deki sosyal bilim camiasına hayırlı olmasını temenni ediyorum.

2023 / Üsküdar